nr. 64, 20 martie 2023
Săptămânal de cultură

Ficțiunea

OPTm

Adriana Irimescu intră în scenă întotdeauna cu un autor celebru în buzunar. Ultima oară era un frate de-al meu.

Zenob

Director de număr: Bianca Zbarcea

Scrisul și inteligența artificială

Alexandru Lamba

Deoarece scrisul în sine este un lucru foarte personal și reprezintă o zonă sensibilă a personalității noastre, aș fi fost tentat să spun că literatura scrisă de AI nu va exista niciodată ca fenomen. În definitiv, de cele mai multe ori, personalitatea autorului e un factor-cheie în strategia de promovare a operelor literare, precum și un element de luat în considerare de critica literară. Astfel, a scoate în lume o carte scrisă de un program software pare un nonsens.

Totuși, realitatea faptică pare să fie un pic diferită. Am auzit și eu, desigur, fiind un autor destul de conectat la nișa SF, despre declarațiile celor de la Clarkesworld, o revistă-etalon în domeniu, și cred că ele reflectă o realitate. Iată deci că literatura scrisă de AI are o șansă, dar nu prin ea însăși, ci doar dacă devine suficient de bună încât să fie „asumată" de un om. Aparent, deja unii cred că este, fiind dispuși să și-o însușească. Însă acei care cred asta se înșală, fiind, cum s-a văzut, ușor de descoperit.

Mai interesant, ca fenomen, este asumarea scrierilor AI-ului drept ceea ce sunt, dar în conjuncție cu întrebările operatorului uman care le-au generat. Cred că ați văzut cu toții zeci de postări pe Facebook conținând o frază cu o întrebare (sau îndemn) al unui om, urmată de un paragraf sau două de text generat de AI. Personal, nu pricep care e satisfacția pe care un răspuns pseudoaleator primit de la un program ți-o poate produce. Cu atât mai puțin, nu reușesc să înțeleg de ce ai arăta lumii o așa „discuție". Bănuiesc că tocmai stângăcia cu care AI-ul răspunde îi face pe utilizatori să posteze răspunsurile, găsindu-le nostime. Deocamdată. Probabil că șocul „noului" a adus acest val de discuții publice om-mașină, iar odată ce ele vor deveni rutină, vor dispărea și de pe rețelele de socializare.

În lumea artei grafice, lucrurile stau cu totul altfel. Acolo, operele AI-ului se apropie deja destul de mult de cele ale artiștilor autentici, generând astfel adevărate polemici despre moralitatea acestui demers. Este desenul făcut de AI un plagiat, având în vedere că algoritmii lucrează cu baze de date enorme de modele realizate de om, pe care le combină în propriile colaje? Greu de spus, câtă vreme și omul are (nu-i așa?) influențele lui.

Ei, dar până la a avea literatura aceeași problemă e cale lungă. Personal, nu cred că inteligența artificială va putea ajunge să creeze un personaj autentic, o dilemă morală originală sau o succesiune de evenimente de multe sute de pagini în care tensiunea este

acumulată gradual. În definitiv, un tablou, oricât de complex, este o imagine singulară, care își trimite expresivitatea către tine într-un singur impuls, în vreme ce literatura e construcție.

Dacă o va face, cred că vom putea declara momentul singularității atins. Mașina va fi căpătat conștiință de sine.

Continuare în versiunea online

ChatGPT a câștigat deja Nobelul

Florin Spătaru

Din când în când apare câte o noutate care captivează pe toată lumea, iar pe plaiurile noastre care mustesc de specialiști, toți au cel puțin o părere. Foarte puțini chiar înțeleg subiectul despre care se vorbește, dar nu asta e important, ci cum să-ți țipi mai tare părerea. ChatGPT, chatbot-ul bazat pe noul OpenAI, răspunde la întrebări și toată lumea l-a folosit ca să pocnească mișcourile și să se chibițeze. Să facem o pauză și să citim un citat din răspunsul lui Steven Pinker la întrebarea legată de atenția acordată ChatGPT: „Se dovedește că presupunerile noastre sunt greșite atunci când încercăm să ne dăm seama de ce modele anume se ascund printre trilioane de cuvinte și 100 de miliarde de parametri. La fel ca multă lume, nu aș fi crezut că acest sistem poate scrie Discursul de la Gettysburg în stilul lui Donald Trump (...) E impresionant cum ChatGPT poate genera proză plauzibilă, relevantă și bine structurată, fără să înțeleagă lumea."

Semn că nimeni nu a înțeles nimic din toate problemele expuse de rețelele de socializare, să ne amintim de Edward Snowden și să nu uităm că toate aceste platforme dețin drepturile a tot ceea ce noi publicăm, iar apoi folosesc toate aceste informații pentru a ne manipula, vinde, face să urâm sau orice mai are chef un grup de oameni care vrea să facă bani. Și că în niciun caz nu respectă ideile de la care au pornit: socializare, comunicare etc. Să ne amintim și de ascensiunea Google, care a mâncat presa ca pe pumn de TicTac-uri, pentru că maiestuoasa presă nu a înțeles nimic din internetul ce urma să curgă peste tot. La fel se va întâmpla și acum,

o nouă tehnologie va face ravagii, în sunetul de petrecere al tuturor celor care râd, fără să știe că ei sunt gluma.

De aceea, ChatGPT a câștigat deja Nobelul, nimeni nu va verifica proza sau romanele, se vrea conținut mult, rapid și popular, la fel ca un TikTok, unde și acolo suntem spionați, dar ce mai contează. Pentru că atenția noastră nu va ține mai mult de câteva secunde, ChatGPT se va folosi de tot ceea ce ciripim noi pentru a extrage o proză/roman la minut. Un Nobel meritat cu siguranță, în această lume care nu mai știe de mult timp cum să dezbată idei, să aștepte sau să se bucure de momente ce nu implică un ecran.

Puterea vindecătoare a cărților

Liviu Szoke

Începutul primăverii aduce pe piața de carte din România două noi colecții de literatură la Editura Litera: este vorba despre o colecție pentru doamne și nu numai, *Dream Books*, în care vor apărea romane de dragoste scrise de nume mari ale acestui gen, și *Folio*, în care vor apărea romane aflate în topurile internaționale, ecranizate sau în curs de ecranizare, traduse în zeci de limbi – nu și thrillere, mystery sau de suspans, care vor apărea de aici înainte exclusiv în deja remarcabila colecție *Buzz Books*, dar nici clasice, de literatură generală, care vor rămâne în colecția *Clasici Litera*.

Iar titlul care deschide această nouă colecție este unul cum nu se poate mai potrivit pentru o colecție de literatură: *Viața mea în librăria Morisaki*, o odă închinată puterii vindecătoare a cărților și a spațiilor dedicate acestora și, totodată, un superb omagiu adus bunătății oamenilor ce au trecut prin nenumărate suferințe care i-au transformat și i-au modelat, ajutându-i să-și depășească durerile și să izbutească, în final, să-i ajute și pe alții.

Este cazul lui Tatako, o tânără în vârstă de douăzeci și cinci de ani al cărei iubit o anunță, pe nepusă masă, că urmează să se însoare. Nu cu ea, evident, că n-ar mai fi trebuit să o anunțe, ci poate ar fi întrebat-o dacă dorește să se mărite cu el. Se dovedește că tipul ducea de fapt o viață dublă și că era logodit cu o altă colegă de muncă, iar Tatako era doar o aventură extra pentru el. Fata cade într-o depresie.

Cel care o scoate însă din amorțeală și reușește să o retrezească la viață este unchiul ei, Satoru Morisaki, cel care are o librărie în celebrul cartier Jimbōchō, locul cu cele mai multe librării și anticariate pe metru pătrat din lume. Iar domnul Morisaki îi propune, nici mai mult, nici mai puțin, decât să se mute la el în librărie, printre cărți, sus la etaj, ca să-l ajute cu librăria. Un soi de anticariat de fapt, căci acesta vindea tot soiul de ediții vechi și rare ale scriitorilor clasici japonezi (apropo, în afară de câte un Faulkner rătăcit, practic n-am întâlnit niciun autor străin pomenit de personajele acestui roman, ceea ce mi se pare un pic ciudat – însă am redescoperit câțiva deja cunoscuți, dar și unii complet noi și extrem de interesanți). Un trai de vis pentru orice cititor împătimit, doar eu însumi am visat adesea la un job care să-mi îngăduie să citesc cât e ziua de lungă (chiar și noaptea, dacă se poate), un job ca o vacanță, cu ajutorul căruia până și Tatako, cea care nu citea deloc până să ajungă în librărie, începe să citească și să se transforme, cu timpul, într-o adevărată maniacă.

Pe Tatako, cea care reușește nu doar să-și revină și să-și facă din nou prieteni, ajungând în final la concluzia că totuși viața merită trăită, ci și să salveze la rândul ei pe altcineva. În partea a doua, când aflăm că la librărie s-a întors cineva. Pentru sufletele sensibile, dar și tari totodată, un loc în care se simt în largul lor, unde nu sunt judecate și unde își pot da frâu liber imaginației, poate reprezenta o salvare. Cărțile nu te judecă, nu te ceartă, nu încearcă să te facă să devii cineva care nu ești, cu ele nu intri într-o relație toxică, pe scurt, ele nu sunt ca oamenii. Unii oameni. Cărțile sunt doar un mijloc de a-ți face timpul să treacă, de-a evada dintr-un cotidian poate anost, dintr-o realitate în care simți că nu-ți mai găsești locul, ajutându-te să visezi și să-ți creezi, cu ajutorul imaginației, un loc în care poți fi cine vrei să fii. Cărțile sunt salvarea, pare a spune povestea sobrului Satoshi Yagisawa, pe care nu l-ai bănui, văzându-i poza de pe clapeta copertei a treia, că ar putea scrie o poveste atât de sensibilă. Dar să nu judecăm o carte după copertă, parcă așa se spune, nu?

Satoshi Yagisawa – *Viața mea în librăria Morisaki*, Editura Litera, 2023, colecția Folio, trad. Iolanda Prodan

Continuare în versiunea online

O lectură plăcută

Laurențiu Vlad

Cărțile care merită
semnal

O reconstituire antrenantă, atentă, a istoriei stațiunii balneare, a relației dintre medicii români și aceasta, a prezenței turiștilor de la București, Galați, Suceava, Iași ori din alte orașe din țară.

Universitarul Radu Mârza ne propune acum un nou volum de substanță, în care conturează o istorie culturală a turismului balnear, dar și a unei mode a anilor din preajma lui 1900 de petrecere a timpului liber (remarcăm că din punct de vedere cronologic sunt referințe și de la mijlocul secolului al XIX-lea, dar și din primele decenii ale celui următor). Profesorul clujean recidivează astfel după publicarea în 2020 a unei alte cărți ce tenta să aducă în fața noastră o istorie culturală a voiajurilor pe drumurile de fier în veacurile XIX-XX (*Călători români privind pe fereastra trenului. O încercare de istorie culturală (1830-1930)*, Ed. Polirom, Iași, 2020).

Cele opt capitole ale cărții, însoțite de anexe ilustrative importante (articole din presa vremii, precum „Familia" sau „Adevărul" – s-ar fi cuvenit, poate, să se facă o selecție mai coerentă), scriu, se poate spune și așa, o istorie a orașului Karlsbad în ochii românilor care au trecut prin celebra stațiune europeană, ce era numită de jurnaliștii acelor timpuri, desigur, noi percepem acum cu oarecare ironie epitetele de atunci, „Mecca ficaților și a fierei" sau „cel mai frumos spital al Europei" etc.

Autorul face o reconstituire antrenantă, atentă, a istoriei stațiunii balneare, a relației dintre medicii români și aceasta (îi evocă, printre alții, pe Gr. Graur, I.T. Mera, Al. Vaida-Voevod), a prezenței turiștilor de la București, Galați, Suceava, Iași ori din alte orașe din țară (nu mai puțin de 81 de persoane au călătorit aici în anii 1895, 1905 și 1915), personaje precum C-tin Argetoianu, I. Pillat, Al.D. Xenopol etc. De asemenea, stăruie asupra mondenităților care se (re)găseau în conversațiile turiștilor români din stațiune, inclusiv asupra discuțiile politice ale acestora. Nu în ultimul rând, remarcăm capitolele dedicate chestiunilor economice ori legate de maniera în care funcționau transporturile în oraș și împrejurimi.

Este un volum pe care îl recomandăm fără ezitare, o lectură plăcută și pentru cei care nu sunt neapărat profesioniști ai domeniului, dar se dovedește a fi, deopotrivă, un demers științific, credem noi, extrem de consistent, chiar de referință în istoriografia ultimilor ani.

Radu Mârza, *Călători și pacienți români la Karlsbad. O istorie culturală a mersului la băi pe la 1900*, Ed. Polirom, Iași, 2022, 499 pp.

Dorian Dron: mă gândesc la o fată cu tricou galben

Ce faci într-o zi de martie? Nu cumva ai întâlnire cu o fată în tricou galben?

Așa aș spune și eu. Abia aștept s-o întâlnesc în print și s-o prezint lumii pe fata în tricou galben. Cred că s-ar bucura și ea și ar reuși să-și prezinte tabloul cu întreaga lui însemnătate. Luna Martie chiar este o lună perfectă pentru Neuroleptic, este luna începutului de primăvară, fix acolo, cu vânt și soare, cu zile mohorâte, dar și ghiocei înfloriţi. Iar ploaia are și ea rolul ei. Astfel, Fata cu tricoul galben o să renunțe la acrilicul de pe bumbac iar culoarea va cuprinde pământul. Un câmp de păpădii îi va lua locul și un ciclu nou va începe. Ciclul renașterii.

Se zice prin târg că ești maestrul finalurilor de roman: spune-mi un final de carte care te-a dat pe spate.

Aș zice *Suflete zbuciumate* de Stefan Zweig și *Dragostea în vremea holerei* de Gabriel Garcia Marquez, iar de la noi mi-a plăcut *mult Isus din întuneric* a lui Radu Găvan, *Ioșca* lui Cristian Fulaș, *Solenoid* de Mircea Cărtărescu. Plus cărțile lui Cosmin Perţa. Aici, la români, am mai multe preferate, dar le-am adăugat pe repede înainte pe cele care-mi vin.

Cam aceasta ar fi în mare lista. Îmi plac finalurile care să mă suprindă, care să-mi ofere o cană cu apă rece după o zi canicULară, dar care să mă facă să-mi mai doresc una. N-aș vrea să descriu un final acum, că poate cititorii noștri vor fi curioși și nu ţin să le stric plăcerea lecturii.

Ai terminat în fine, *Neuroleptic*, din care am avut o avampremieră, în *Ficțiunea OPTm*: care este episodul preferat, secvența la care te gandesti inca?

Aș alege două: episodul cu fata cu tricoul galben care ajunge în baie și îl ademenește, din pâlnia dușului scurgându-se pasta de acrilic și un episod tot cu fata cu tricoul galben care pătrunde în camera unde doarme Andrei și are un cuţit în mână. Sunt imagini care pot schimba perspectiva și emoţia cititorului. Plus finalul, ca să fie trei.

Scrisul și muzica se întâlnesc: trei cărți și instrumentele care li se potrivesc...?

Isus din întuneric de Radu Găvan – chitara electrică și un amplificator calitativ

Iubita locotenentului francez – John Fowles – pian, cu variaţii pe temă.

Maestrul și Margareta – Bulgakov – o întreagă orchestră sau, dacă nu mi se permite, o vioară care se dezacordează și acordează progresiv.

Sunt curios, dragă Dorian, cum arată pantofii tăi preferați; sunt cumva pantofi de zenobi?

Eram fascinat în liceu de pantofii de piele. Aveam uniformă pe atunci, un costum negru cu o batistă de buzunar în carouri roșii cu alb și negru. Dar mie îmi plăceau pantofii datorită sunetului pe care tocurile îl scoteau pe asfalt. Mi se părea că eram un adult care se duce la serviciu și emană eleganţă. Nu erau de calitate, erau niște pantofi cu varf pătrat, pe care era musai să îi dau cu cremă, să nu crape pielea sau imitaţia de piele, ce-o fi fost ea. Nici nu puteam foarte bine să alerg în ei, că, pe atunci, în pauzele dintre orele de curs ne ţineam numai de alergat și jucat fotbal. Dar eram mândru de pantofii mei cu bot turtit.

Omul cu amintiri nesfârșite

Liviu G. Stan

Vocația prieteniei nu se găsește pe toate drumurile. Așa că atunci când dai peste ea, te încearcă o senzație de exclusivitate muzeală. Mă refer la acea aristocrație a inimii capabilă să extragă din prietenie o *imago mundi*. Acestea sunt și coordonatele memoriale ale savurosului volum semnat de Șerban Tomșa, unul dintre prozatorii mei români preferați, „Amintirile unui optzecist întârziat" (Ed. Tracus Arte, 2022).

Jumătate caleidoscop generațional, jumătate enciclopedie de reverii picarești, memoriile lui Tomșa atestă un veritabil cult al întâlnirilor irepetabile. Inconfundabilul său stil altoit pe giganții realismului magic sud-american își desfășoară aici, cu naturalețea unei invazii de iederă, un tratat de frontieră împotriva nu doar a uitării, ci și a depresiei. Fiindcă depresia, cu suita ei de insomnii și alegorii, este unul dintre râurile subterane care străbate literatura lui Șerban Tomșa. Dar nu ca torent al stuporii, ci ca o substanță subtilă de conservare a amintirilor. O depresie plină de vitalitate, o depresie luminoasă, da, luminoasă.

Cât privește scriitura: foarte interesant cum Șerban Tomșa reușește să creeze un tunel transgresiv între natura sa prozastică și rigorile mnemonice ale stilului autobiografic. Universul său biografic se developează nu după „legile" veridicității biografiste, ci după relevanța legendară a amintirii. La un moment dat, trecutul invocat de prozator face loc unei evidențe de-a dreptul exuberante: aducerea aminte ca act de supraviețuire a sufletului.

Asistăm, de asemenea, și la o cursă bară la bară între minifresce generaționale din perioada „intrauterină" a optzeciștilor (anii nebuni ai boemei în căminele Facultății de Litere, avându-i ca protagoniști pe Ion Stratan, Alexandru Mușina sau Liviu Papadima) și exerciții vaste de tandrețe hrabaliană închinate profesorilor care i-au populat planeta copilăriei. Toate văzute prin ochii unui Tom Sawyer care se ține cu dinții de rămășițele timpului pierdut.

Dacă ar fi să fac un top 3 al părților preferate din carte, aș începe cu descrierile suculente, de *balkanarama*, ale mixului de popoare din căminele Grozăveștiului. Cu o vitalitate umoristică demnă de Jarsolav Hašek, relatările lui Șerban Tomșa zburdă printre prinți africani, arabi bețivi, *redegiste* cu libidoul mărit, cubanezi tocilari etc. Iată o mostră din ambient: *„Făcea fiecare ce îl tăia capul. Coreenii se îndopau cu pește (mirosea la ei ca într-o pescărie), jucau fotbal, iar seara îngenuncheau la portretul lui Kim Ir Sen, pe care îl țineau într-un colț al camerei, deasupra unei mese acoperite cu pluș roșu și cu operele Conducătorului asiatic (...) Thailandezii urlau și te amenințau cu moartea dacă făceai zgomot duminica după-amiază și îi trezeai din somn (...) Sirienii se pregăteau să devină doctori în matematici. Unul, supraponderal, Omar, venea pe la mine să îi corectez textul redactat în românește și se plângea de petrecerile zimbabwienilor. Ăștia chefuiau la vedere, ocupând holul lung, în ritmuri africane. Se legănau în dansuri tribale și mâncau copane de păsări uriașe fripte. Dacă treceai pe lângă ei, te altoiau pe cap cu oasele alea lungi."*

Pe locul 2, peripețiile școlare, care par un duel între fabulele lui Tolstoi și aventurismul safari al lui Creangă. Iar pe locul 3: evocările universitare ale optzecismului.

„Am trăit intens și am scris puțin. Am celebrat viața ca pe o sărbătoare continuă", spune Șerban Tomșa. Iar această sărbătoare și-a găsit în această carte un manifest de cinci stele!

Fântâna

731

1.Tinu se așază pe scuterașul său mic și pornește motorul. Se află în capul satului, tocmai servise două, trei pahare pentru sănătate, dar a știut că ar trebui să se oprească. La sat e normal să se bea chiar și la volan, deci, nu prea ține cont. Totuși, trebuie să fie foarte atent, nu a crescut destul ca să își poată lua permisul, iar poliția patrulează apăsat.

Niciodată nu a purtat cască, nici nu îi vede rostul. Crede că vântul care-i trece prin păr merită riscul, dar nici Tinu nu e la vârsta când te gândești la siguranță. Se simte cel mai tânăr dintre tineri, cel mai breaz, cel mai sănătos. Din perspectiva sa, viața e un joc, iar regulile ți le faci singur. Nu dă doi bani pe opiniile altora. Este atât de tânăr încât ar putea să îl scuipe pe directorul școlii în față. Da, chiar așa, să îl scuipe pe director fix între ochi. Își închipuie asta, vede cum o face în fața la toată școala, iar după se ia la bătaie și câștigă. Iese cu nasul spart și cu pumnii crăpați, se uită la toți elevii și elevele, își strânge sputa și o eliberează apatic împreună cu sânge și dispreț.

Tinu își revine. Își scutură capul de visurile sale glorioase. Trebuie să plece, îl sunase mama să vină acasă. Drumul din deal până în vale este o lejeritate. Nu are nevoie să-și țină motorul pornit. Îl oprește când ajunge la jumătate și o ia încet.

Ajunge aproape de intersecție, trebuie să facă o cotitură. O fetiță desculță, cu părul despletit care-i ascunde chipul, îi trece neașteptat prin față. Tinu răsuflă ușurat, era cât pe ce s-o calce. Un automobil grăbit îl lovește din stânga. Tinu se scutură, se ridicase din inerție, speriat, plin de energie, urechile chiuie, ceafa i se încordează. Aerul se răcește.

2.Ceața densă înconjoară gura fântânii. Ceața este groasă și grea, neagră, asemeni fumului care iese din hogeac. Nu cântă nicio pasăre, iarba e uscată, bruma stă înghețată pe fir. Aerul e umed, miroase a beci, a groapă, a pământ, a mucegai. Fântâna e atât de adâncă, încât rar se aude cum dă de fund o piatră aruncată.

Fântâna n-are un mecanism sofisticat pentru a scoate apa. Doar o căldare și o frânghie.

Tinu se uită la puț și simte cum i se usucă gâtul. Gâtul i-a fost străpuns de secetă. Îi este nespus de sete, vrea să plângă ca să își poată bea lacrimile, doar să nu se apropie de marginea fântânii. Doi, trei pași și este lângă piatra neagră și netedă. Apucă toarta,

frânghia,
schimbă o mână,
alta,

căldarea coboară. Se uită concentrat la întunericul pustiu și încercă să nu facă zgomot. Se liniștește, dar tremură din cauza frigului, expiră, inspiră, tușește. Îi curge sudoarea, nu știe cât timp a trecut. Cedează. Nu a auzit nici cum a fost atinsă apa, nu aude nici loviturile de pereți. Încercă să tragă căldarea înapoi, îi vine greu, pentru o secundă s-a bucurat. Spera că în curând va bea apă.

Frânghia a fost trasă din fundul fântânii, iar Tinu cumva cade, cumva zboară.

5.E imposibil să fie atât de adânc. Înseamnă că zboară? Probabil nu știe tehnica, iar suspensia este consecința lipsei de metodă. Orice lucru are o ordine. Greșesc? Tinu analiza bezna tot acest timp, poate, dacă se uită acolo de unde căzuse – schimbă ceva. Tinu încearcă să-și ridice capul, dar îi cade un pietroi care îi lasă o amprentă roșie. Pentru o fracțiune de secundă a văzut un mic colac luminos. Îl doare fața și ochiul drept, dar trebuie să mai încerce. Abia reușește să-și deschidă pleoapele, când un bolovan mai mare îl plesnește. Tinu din ciudă iar ridică fruntea. Un bolovan zdravăn îi sparge capul. Își pune mâinile deasupra corpului său dezorientat, își mișcă degetul arătător – , semn pentru încetare, după se ghemuiește și geme. Sângele îi curge: picură de pe barbă, picură de pe vârful nasului. Tinu scâncește ca un câine părăsit de stăpân. Nu-l doare atât plaga, cât confuzia și neajutorarea.

Este singur, așa de singur, încât își bagă degetele în rana de la cap pentru a se concentra pe durerea fizică. Un gol interior. Simte cum îi lipsesc organele, iar în el se află doar absență. Plânge cu lacrimi reci și sărate. Nu se poate opri din icnit. Își amintește de fratele său, amintirea îl mănâncă. Îl înghite lacom, întocmai cum un câine nemâncat de două săptămâni dă peste un hartan – mănâncă și piere.

Continuare în versiunea online

Crima de la capătul hârlețului

Iuliu-Cezar Sturza

— Stați confortabil? Acum pot să vă povestesc despre crimă.

Îmi place să fac pe gazda, chiar dacă nu sunt la mine acasă. Ca acum. Ne-au adus înapoi la hotelul unde eram cazați. O casă de oaspeți peste care au adăugat un etaj. Nu poți avea mari așteptări de la un orășel aflat la marginea deșertului. Am scăpat de zăduful zilei, dar încă suntem bântuiți de căldură. M-au așezat în capul mesei faimoase, cică aici a semnat capitularea un general din Marele Război. O poveste memorabilă, sunt sigur. La celălalt capăt se află inspectorul.

— Asta aștept, domnule doctor.

Sincer, nu-mi place fața individului. Inspector de poliție. Cică englez, detașat aici pentru cazuri speciale, ca al nostru. Abia a ajuns în localitate, nu știe nimic, așa că mă simt responsabil. Trebuie să-i fac botezul focului. Îl studiez atent. Are ceva prea tineresc, prea necopt în privirea aia tâmpă. Se vrea serios, de zici că-i Sherlock Holmes, cu carnețelul în mână, în care notează toate prostiile pe care le aude. Prea preocupat de detalii, prea puțin de povești.

— Da, da, domnule inspector. Până vorbim poate vine și ceașca mea de ceai de levănțică pe care am cerut-o. Acum un sfert de oră.

Mă uit la unul din jandarmii locali care cică sunt acolo ca să ne păzească. Eu mă uit la el, el la mine. Apoi el se uită la inspector. Acesta ridică din umeri și-i face semn să plece, probabil la bar, să afle ce s-a întâmplat cu băutura mea. Îmi scot pieptul afară pentru a marca această mică biruință.

— Crima, domnule doctor.

— Da, da, acum. Îmi place cum sună, *doctor*! Pentru că asta sunt eu. Membru al expediției arheologice plecate în căutarea giuvaierului Stăpânului Țării de Jos. Ce pompos sună. Vă spun, eu am făcut școala mai ales pentru asta. Pentru titlu, zic. Știți, eu nu primesc bani pe titlul acesta. Îmi deschide multe uși și pot întâlni oameni cu gură bogată. Doar stau deoparte și-i ascult spunând povești. De aceea am pornit și eu în căutarea gemei...

— Domnule Rashid!

— Bine, iartă-mă, dragă. Mă ia gura pe dinainte de cele mai multe ori. Îmi place să povestesc. Cred că m-a prins spiritul locului, doar suntem în țara celor o mie și una de povești. Și mie îmi plac enorm de mult poveștile. Am studiat despre Lama Put, marele stăpân, despre giuvaierul său și despre războaiele sale. Toți ăștia mari din istorie trebuie să pună de câte un război. Aș putea...

Mă opresc. Inspectorul vrea să spună ceva, dar strânge din buze. Zâmbește și flutură pixul în aer. E felul lui de a-mi spune că pot continua.

— Iar m-a luat gura pe dinainte. Mă limitez. Expediția pentru găsirea giuvaierului. O echipă formată din zece arheologi, fiecare preocupat de părticica lui și fiecare la înălțime. Dacă vreți vi-i pot înșira pe fiecare în parte, dar ceva îmi spune că aveți dosare pentru toți, mai ales pentru cei dubioși.

— Strângem informații despre ceilalți colegi care v-au însoțit în cele trei zile ale săpăturilor, nu trebuie să vă îngrijorați de asta. Am remarcat totuși că ați spus *mai ales pentru cei dubioși*.

I-am aruncat momeala și el a prins-o, ca un peștișor cuminte, îmbrăcat la costum și cravată.

— Desigur, dacă avem o crimă, cineva trebuie să fie un făptaș. Ce tupeu pe mine, eu vă învăț pe dumneavoastră, care ați fost școlit la cele mai mari universități de detectivi.

— Nu cele mai mari, dar am suficiente cunoștințe pentru a rezolva un caz. Atâta vreme cât am parte de cooperarea voluntară a tuturor participanților.

— Desigur. Ce m-ar împiedica să colaborez până la ultima suflare cu dumneavoastră? Mai ales că păreți a fi un om de treabă. Nu zic asta ca să vă perii, doar așa... ca de la bărbat la bărbat.

Continuare în versiunea online

RMN

Narcis Amariei

Serile și le petrecea în Club A, printre studenți și, din vorbă în vorbă, află că un fost coleg de facultate își vânduse un rinichi și luase pe el un pogon de bani. Își deschisese o fermă de struți, undeva pe lângă Sebeș, de unde era de loc.

Nu îi era frică de cuțit. Prin clasa a XII-a făcuse o operație de apendicită. Știa cum e. Iar cu un rinichi bun puteai trăi bine mersi, ca unchiul Sandu, care o ducea așa de vreo cinci ani, de când se operase de cancer. Totul era să fii compatibil. Nemții cică plăteau cel mai bine. Vreo 30.000 de euroi. Păi, cu banii ăștia putea porni afacerea. Ochise deja o fostă Alimentara transformată după Revoluție în butic, pe care visa să îl cumpere și să îl transforme în bar. Sau poate ar fi fost mai bine să ia doar terenul. O să închirieze și un tir. Pentru început, unul îi era de ajuns.

Săptămâna următoare se duse la primărie să întrebe concret care erau pașii de urmat. Într-o lună reuși să adune toată documentația, costurile, planurile și tot ce ținea de deschiderea afacerii. Apoi plecă la Sebeș.

Când ajunse la fermă, își găsi colegul cocoțat pe parii țarcului, aranjând niște sârme desprinse. Câteva păsări uriașe se plimbau de colo-colo, căutând hrană, în timp ce gâturile lor neverosimil de lungi se mișcau într-o parte și alta.

— Stai acolo, Dorule, să nu te capseze Tanța! E perioada de ouat și ăștia sunt ai naibii de răi. Mi s-a întâmplat să zbor și doi metri după ce m-a lovit unul. Nu e de joacă! Hai că ies și eu acum.

Cei doi intrară în casă, iar Gelu aduse din bucătărie o sticlă de vin și două pahare.

— Felicitări, omule! Văd că ți-a ieșit treaba binișor, zise Doru. Dar cum ți-a venit ideea asta cu struții? Se câștigă bine?

— Carnea de struț e la mare căutare. E o carne roșie, nu conține grăsimi, iar la gust e dulceagă. O vând la abator la Sebeș. Ăia achiziționează pui de la toate fermele de struți din țară. Apoi o valorifică pe lanțuri de restaurante în străinătate. În Elveția, Germania, Franța, Olanda. Om m-am făcut! Din carne se mai prepară și mâncare pentru câini și pisici. Hai că nevastă-mea a pregătit o musaca de struț de te lingi pe degete. Ai mâncat vreodată?

— Nu, dar te rog, nu te deranja. Eu am venit să vorbim despre ceva foarte serios.

Doru îl urmă în hol, apoi cei doi coborâră în beci. Gelu răsuci întrerupătorul și încăperea se lumină. Se așezară pe două butoaie și bărbatul începu să vorbească precipitat.

— Rinichiul a fost a lui socrumeu. A avut un accident și a intrat în comă. L-am internat la București, la Municipal. Maricica nu știe. Un doctor de acolo mi-a propus afacerea. El a luat 3000. Eu restul. Dacă vrei te pun în legătură cu el. Dai și tu 10 la sută. Taci, că vine nevastă-mea!

Continuare în versiunea online

Reprezentări ale neocolonialismului în romanul *Nașterea eroului* de Andrei Ungureanu

Corina Dimitriu

Una dintre cele mai sensibile probleme pe care Andrei Ungureanu le abordează în romanul *Nașterea eroului* (Editura Litera, București, 2022, prefață de Emanuela Ilie) este cea a identității culturale în contextul noilor forme de organizare colonială a lumii. Călătoria africanului Moussa dinspre cartierele sărace ale Senegambiei înspre „paradisul" înșelător al Parisului devine pretextul unor interogări lucide și pertinente asupra adevăratului destin al imigranților în secolul al XXI-lea și asupra modului în care seducătoarele campanii occidentale de promovare a libertății devin mijloace de abrutizare culturală a celor care au cea mai mare nevoie de această libertate.

Dacă plecarea lui Moussa spre Europa este asumată încă de la început ca un parcurs al autocunoașterii, revelația identitară propriu-zisă stă sub semnul unui drum dificil și dureros. Pentru a afla cine este cu adevărat, Moussa trebuie să treacă mai întâi proba contactului zguduitor cu Celălalt, cu o alteritate care îi oferă imaginea propriului eu doar cu prețul distrugerii ulterioare, care îi promite o identitate doar pentru a i-o deconstrui sistematic. În primele etape ale călătoriei, cunoașterea ia forma bătăilor suferite de la însoțitorii de drum, care îl obligă pe Moussa la o confruntare cu limitele propriului trup. Ulterior însă, procesul de înțelegere a eului se interiorizează, iar tânărul ajunge să își descopere convingerile și credințele sub presiunea imperativului de a renunța la ele.

O etapă decisivă în parcursul protagonistului o constituie, în acest sens, perioada petrecută la centrul de imigranți din Marsilia, când Moussa ia contact direct cu filozofia sistemului care îl acaparează. Participând la lecțiile menite să îl învețe cum să fie un „imigrant model", descoperă că primul pas în această direcție îl reprezintă tocmai lepădarea întregului său trecut și că „libertatea" pe care i-o propune noul sistem este de fapt efectul dirijat al unei alienări culturale în masă. Între imigrantul care, după toate greutățile suferite, nu și-a pierdut încă simțul critic deprins de pe băncile facultății și Georges, unul dintre activiștii de la centrul pentru imigranți, se înfiripă un dialog care depășește cu mult perimetrul dramei individuale, concentrând în sine întreaga esență a neocolonialismului.

Pagini întregi ale romanului sunt dedicate, astfel, revelațiilor succesive de care are parte Moussa după răspunsurile lui Georges. Se vede singur, un pion neînsemnat în fața unor oameni atât de îndrăgostiți de propriile idei încât nu ezită să le impună cu forța tuturor celor asupra cărora au putere, în fața unui sistem care vindecă sărăcia debarasându-se de săraci și care doar pare că rezolvă problema imigranților, în realitate negând nevoile reale ale acestora. În memoria protagonistului reapare imaginea obsedantă a albilor veniți în țara sa natală pentru a-i priva pe autohtoni nu doar de bogățiile naturale și de libertatea politică, ci mai ales de bogăția culturală și de libertatea cugetului. Iar imaginea este cu atât mai percutantă cu cât ea pare a se desprinde de trecut și a migra în prezent. În vocea tânărului african lucid se adună vocile tuturor celor asupriți de lupta politică, într-o expresie a adevărului ultim cu privire la „noul" destin al vechilor colonii: „Ca să colonizezi un popor nu mai ai nevoie de armată, e suficient să-i cucerești mintea" (p. 184). În fond, ce valoare mai are stăpânirea oficială într-un univers în care marile bătălii au miză identitară și se dau pe teritoriul minții?

Continuare în versiunea online

Vremuri

Neil McGregor

Purces-am cu noaptea în noi,
înnegurată și amarnică trăire,
cu zâmbetul șters în copite de cai,
galop în slovă și-n cinstita privire.
Dat-am vorbă în lumea întreagă
de-amurgul în șa ne-o găsi
să se lase de știre de-ndată
că ce va fi fost să fie nicicând nu va fi.

Continuare în versiunea online

Cea mai sforăitoare istorie din viața mea!

Sebi Șufariu

Inițial, începuse să sforăie ca un tractoraș. Unul din ăla micuț care începe, ușor-ușor, să urce pe mirişte. Două minute mai târziu, era deja un T34 angajat deplin în bătălia de la Kursk.

Mi-am amintit de comparațiile astea astăzi, pe când îmi căzuse sub ochi, din aleatoriul netului, un fel de studiu despre sforăit – posibile cauze și remedii. Mi-am amintit cea mai sforăitoare întâmplare din viața mea!

S-a petrecut, cândva, demult, pe vremea când mergeam, vineri noaptea, la slujbele unei mănăstiri aflate prin județul Neamț. Cum serviciul liturgic începea pe la 10-11 seara și dura până târziu spre dimineață, deplasarea presupunea să zăbovești peste noapte. Aveam mereu parte de niște chilii albe, mirosind frumos a busuioc și bun. Acolo, de regulă, adormeam ca în copilărie, brusc și adânc, precum un prunc. În noaptea cu pricina, deși veneam după o zi foarte încărcată și era, cred, la aproximativ două-trei ceasuri după miezul nopții, mă descopeream, miraculos, înviorat, fără pic de oboseală. Din oraș plecasem trei, da, toți trei, vorba lui Coșbuc, fiecare cu Plevna și Smârdanul lui, deciși însă la unison să ne mai primenim sufletul prins în diverse ambuscade zilnice, dispuse, se pare, ca redutele-capcană ale lui Osman Pașa, câte două-trei una după alta, acolo unde te-ai fi așteptat să fie doar una.

Se vede însă că unul dintre cei trei, adică eu, eram pesemne cel mai plin de mundan și trebuia să fiu cel mai abitir căznit să fac din mucigai prețuri noi, la cumpăna nopții... Dar să nu anticipăm.

Chiliile în care poposisem erau dispuse cumva concentric. Camera mea era perete în perete cu cea care-l găzduia pe unul dintre pelerinii cu care plecasem la drum. „Eu cam sforăi“, îmi zisese el în mașină, așa, în trecere. N-am băgat de seamă ce poate însemna acel „cam sforăi“. Aveam însă să aflu curând.

Pe atunci n-aveam telefon. Să fi avut, n-avem net. Habar n-am, nu-mi trecuse prin cap să mă uit, dar probabil priză era. Dar ce să fac la ea? Să ascult Radio Erevan? Oricum, când începuse „vecinul“ să sforăie, orice ai fi putut face într-o noapte de insomnie nu mai era posibil! Pentru că după Kursk a urmat Stalingradul. Bine, cronologic vorbind, bătălia Stalingradului a avut loc după manevrele de la Kursk, dar aici am vrut s-o fac și eu puțin pe Eminescu care, la rândul lui, plasase de la sine putere în Scrisoarea a III-a, bătălia de la Nicopole înaintea celei de la Rovine. „Să dea greutate victoriei obținute de Mircea cel Bătrân“, zicea profa de română când se ajungea la momentul astral, general valabil pentru orice poem, fie el romance sau epic: „ce a vrut să zică poetul în versurile acestea?“. Eu mă poticneam mereu când intra în viteză „La Nicopole văzut-ai câte tabere s-au strâns…“ pentru că, având și damblaua cu istoria la preferate, știam că pe vremea când era plasat dialogul imaginar dintre Baiazid și principele valah, taberele nici măcar nu se strânseseră, darmite să și-o mai ia în freză cu ducii lor burgunzi și orgolioși cu tot... Poștii... ar mai fi avut o șansă, dar, na!, nu citiseră Scrisoarea a III-a!

Continuare în versiunea online

Plaja din șifonier

Alexandra Niculescu

Ai găsit? Ți-ai luat?

Nu, mamă, n-am găsit.

Nu-nțeleg, toată lumea găsește, Valeria a găsit, tu nu. Mâine vin cu tine.

Nu știu de ce te grăbești, mai e timp.

Era bine în casă, n-o mai ardea soarele de iulie. A lăsat să curgă apa în chiuveta din baie în timp ce se uita în oglindă. Și-a aruncat de câteva ori cu apă pe față. S-a așezat pe vine într-un colț din baie. De-o parte ușa închisă, de cealaltă, faianța coral. Privea marginea de jos a caloriferului, ar fi trebuit să șteargă praful. Valeria a bătut tare la ușă.

Ai adormit?

Nu s-a mișcat, a așteptat să dispară întrebarea și ciocănitul, dar s-au repetat.

Aurora, te-am întrebat ceva.

S-a ridicat sprijinindu-se de perete.

Vin.

Și-a șters fața și și-a prins părul într-un coc ciufulit.

Au aranjat masa împreună, Valeria vorbea despre criza din Grecia, era logic să se ajungă aici. I-a dat un cot s-o facă atentă și Aurora a dat din cap.

Chiar ai căutat sau doar te-ai plimbat așa, ca musca beată?

Aurora era încă năucită de la soare, alesese de fiecare dată trotuarul fără umbră și nu intrase în niciun magazin, decât la sfârșit, pentru biscuiți și ceai.

Aș vrea să vizităm Cairo.

Un semn cu bărbia a atenționat-o că-i căzuse un șervețel pe jos.

Concentrează-te, ce ți-a venit cu Cairo?

Cairo e un nume care-mi place, vreau să ajung acolo, vreau să știu cum se simte să fii în mijlocul Cairoului.

Mâine vin de dimineață, o să-ți găsim ținuta potrivită pentru nunta mea, a spus mama.

Bine, dar ce atâta grabă? a șoptit Aurora.

Nu mai spune prostii, fă un efort, da?

După ce au terminat masa, au ieșit s-o conducă pe mamă. La intrarea în bloc moțăia pe fotoliu portarul, cu capul în direcția televizorului.

Soțul nu vine azi? Îi adusesem niște bani pe care mi-i împrumutase, vi-i dau sau mai aștept?

Aurora stătea în spatele mamei și al Valeriei și-și plimba privirea pe masa portarului, dar n-a găsit decât o pereche de ochelari, o sticlă mare de Fanta, o revistă cu rebusuri și o hârtie albă cu firimituri și coji de salam pe ea. Inspiră mirosul de usturoi, se uită în altă parte și așteptă.

E mai mult plecat în provincie, s-a auzit mama.

Aurora a auzit cuvântul provincie și a zâmbit, era pentru ea un cuvânt așa vechi, nu știa că încă se folosește: merg în provincie. Ce provincie? În ce provincie ar fi putut fi taică-su? Era doar la câteva străzi distanță. Maică-sa și Valeria ieșiseră și ea a alergat după ele. Soarele nu dispăruse în provincie, era acolo unde-l lăsase, la ușa blocului. S-au pupat și maică-sa i-a repetat:

Mâine o să găsim.

A strâns-o de mâini în semn de îmbărbătare și a plecat. Aurora s-a întors spre sor-sa.

Mâine e sâmbătă, e prea aglomerat sau e închis.

Continuare în versiunea online

Fenomenologia și societatea viitorului

Cristina Cîrtiță-Buzoianu

Umanitatea a căutat neîncetat să răspundă la întrebările esențiale, raportându-se la univers și divinitate. Cunoașterea, ca demers inițiatic, plasează omul la intersecția între senzorial și rațional, între adevăr și falsitate, între știință și credință. Limitele cunoașterii omenești au fost îndelung analizate în filosofie, metafizică, gnoseologie, epistemologie și știință, pentru ca în final să descoperim pe lângă toate diferențele specifice, mai ales interconexiunile care ne determină să înțelegem ceea ce știința își asumă drept orizonturi necunoscute. Adevărul, ca deziderat al științei, rămâne un ideal de neatins, dar căutat permanent, care în cele mai multe situații se mulțumește cu grade ale adevărului.

Logica bazată pe „adevăr și fals" a fost înlocuită treptat de logica modală, cea a „necesității și posibilității" și de logica imaginarului și cea a rațiunii. În mitul peșterii lui Platon, realitatea era confundată cu o pseudorealitate, lumea ideală nefiind accesibilă oricărui individ. Raportarea umilă în fața universalului, inutilă (Mitul lui Sisif) sau sfidătoare, care ne transformă uneori în supraom (Nietzsche), a făcut ca drumul cunoașterii să fie unul controversat. Aici intervine și limita pe care raționalul o atinge în confruntarea directă cu experiența și încercarea de a universaliza informația. Dualitatea naturii umane își spune cuvântul, așa cum Kant își asuma la finalul *Criticii rațiunii pure*: „A trebuit să suprim știința pentru a face loc credinței" (Kant, 2019: 911).

Intuiția, senzorialul, imaginația, imaginarul și fantasticul sunt la fel de importante în descoperirile științifice. Aceste noi componente fie analizează realitatea concretă dintr-o altă perspectivă decât deducția logică, fie ne conduc spre o nouă realitate transcendentală. Imaginarul ne definește, din punct de vedere antropologic, tot la fel de mult cum o face și rațiunea. Intrăm, astfel, pe terenul fenomenologiei care leagă studiul imaginii de imaginație și imaginar. Dacă imaginația se aplică la nivel individual, imaginarul se referă la colectiv. Analiza filosofică a celor două concepte face posibilă introducerea unei noi realități, în opoziție cu cea actuală. Imaginea nu e o simplă imitație, ci o reconstrucție, la fel cum realitatea actuală, cea percepută senzorial, face posibilă apariția a hiperrealității sau a irealității.

Suntem la intersecția cu noi realități care amenință să ne invadeze certitudinile. Apariția tehnologiei a determinat și o criză a umanității: pe de o parte, omul a fost înlocuit de mașini, roboți, dispozitive, pe de altă parte ne îndepărtăm din ce în ce mai mult de realitatea pe care o cunoaștem, o explicăm prin teorii, axiome și postulate. Demersul acesta de a căuta permanent lucruri noi, atracția către imposibil și descoperirea unor noi orizonturi, schimbă în mod radical paradigma cunoașterii. Nu mai vorbim despre un subiect dornic să cunoască obiectul, ci de un subiect care, prin apel la imaginație, creează noi obiecte care reconstruiesc lumea. În viitorul apropiat, procesul educațional nu se va mai axa pe reconstrucția trecutului sau explicitarea prezentului, ci pe construirea unei noi realități prin folosirea instrumentelor digitale. Realitatea prezentă, percepută senzorial, este înlocuită de realitatea virtuală sau cea augmentată. Roboții, imprimantele 3D, camerele termice, ochelarii tridimensionali, dronele au devenit instrumente educaționale. Cultivarea imaginației, mediul online, rețelele sociale, inteligența emoțională, abilitățile de comunicare încep să creeze noi meserii. Dezvoltarea inteligenței artificiale încă nu a suprimat componenta umană, însă o obligă să se adapteze la noile tehnologii. Universitatea viitorului presupune regândirea procesului educațional. Noile generații trebuie formate prin alte metode de formare. Apelul preponderent la tehnologie și utilizarea „open access" în procesul de predare, incluziunea socială, dezvoltarea soft skills, inteligența emoțională sunt doar câteva direcții impuse de societatea actuală. Roboții și softurile vor face să dispară în câțiva ani multe dintre ocupațiile tradiționale și vom avea noi sfere de interes: designer de voce UX, manager de proiectare case inteligente, specialist în personalitatea gadgeturilor.

Continuare în versiunea online

Revista aparține
Asociației Creatorilor de Ficțiune
(ACF)

https://asociatia-creatorilor-de-fictiune.ro

Bulevardul Bălcescu,
nr. 7, ap. 3
București.

Este editată de LITERA

© Ficțiunea OPTm

REDACȚIA

Editor-șef: Cristina BOGDAN.

REDACTORI:

Cătălin D. CONSTANTIN,
Doina RUȘTI,
Radu ALDULESCU,
Ileana MARIN,
Emanuela ILIE,
Catrinel POPA,
Enrique NOGUERAS,
Roberto MERLO,
Sebastián TEILLIER,
Adriana TITIENI IRIMESCU,
Ciprian HANDRU,
Bianca ZBARCEA,
Codruț RADU.

https://fictiunea.ro
e-mail: contact@fictiunea.ro

PREȚ: 8 lei

ISSN 2821 – 7985
ISSN-L 2821 – 7985